

OLIMLAR NIGOHI

ILMIY OMMABOP JURNAL

2-SON 2026-YIL

ISSN 3060-5458

BUXORO -2026

OLIMLAR NIGOHI

ilmiy ommabop jurnal

2-son (2026-yil, fevral)

Jurnal 2025-yildan chiqa boshlagan

Buxoro -2026

MUNDARIJA:	
3	Sharopova Feruza Qudratovna XX asrda O‘zbekistondagi an’anaviy zargarlik buyumlarining bugungi kundagi ahamiyati
6	Sharipova Mehri Djumayevna Qadimgi nodir tangalarning tarixiy kelib chiqishi
10	Nasirova Gulnoza Hikmatullayevna Zardo‘zlikda usullar va mujassamotlar turlari
14	Davlatova Malika Ergashevna Turkmen gilamlarining kelib chiqish tarixi
18	Hakimova Muqaddas Jahongir qizi Amir davridagi chinni buyumlarning bugungi kun uchun ahamiyati
22	Baxranova Navbahor Kurzin Mixail ijodining ahamiyati
26	Boltayeva Mamura Shukrillayevna Rahbarlarda psixologik metodlar samaradorligi
29	Sharopova Madina Obid qizi Immunitet pasayishida stressning roli: O'zbekiston sharoitida tahlil
34	Sharipova Shukronaxon Baxtiyorjon qizi Maktab yoshidagi o‘quvchilarda motivatsiya va diqqatni rivojlantirish: psixologik yondashuvlar
37	Qo‘chqorov Sobirjon Ahadjonovich Chaqiriqqacha harbiy ta’lim yo‘nalishi talabalarida ekstremal kompetentlikni rivojlantirish dolzarb pedagogik muammo sifatida
44	Tojiboyev Ziyodilla A'zamjon o'g'li Bozor iqtisodiyoti sharoitida korxonalar faoliyatini rejalashtirishning ahamiyati
47	Durdona Musajonova Adabiy tanqid va publitsistika uyg‘unligi: ozod sharafiddinov tajribasi
50	Mahkamova Nozima To‘ra qizi Jabborova Malohat Azimovna Boshlang‘ich sinf yoshidagi autizm spektrining buzilishi bo‘lgan bolalarni maktabda ta’lim olishi va unga yondashuvlar

Durdona Musajonova
Farg'ona davlat universiteti magistranti.

ADABIY TANQID VA PUBLITSISTIKA UYG'UNLIGI: OZOD SHARAFIDDINOV TAJRIBASI

Annotatsiya. *Ushbu tezisdagi Ozod Sharafiddinov ijodida adabiy tanqid va publitsistika uyg'unligining nazariy hamda amaliy jihatlari tahlil qilinadi. Muallifning tanqidiy maqolalari va esseistik chiqishlarida badiiylilik, dalillilik, ijtimoiy mas'uliyat va estetik mezonlar bir butun tizim sifatida namoyon bo'lishi asoslanadi.*

Kalit so'zlar: *adabiy tanqid, publitsistika, esse, estetik mezon, badiiy tafakkur, tanqidchi uslubi, Sharafiddinov*

Аннотация. *В тезисе анализируется синтез литературной критики и публицистики в творческом опыте Озода Шарафиддинова. Показано, что в его критических статьях и эссе сочетаются образность и аргументированность, общественная ответственность и эстетические критерии, формируя целостную авторскую систему оценки литературы и художественного мышления.*

Ключевые слова: *литературная критика, публицистика, эссе, эстетический критерий, художественное мышление, стиль критика, Шарафиддинов*

Abstract. *This thesis examines the convergence of literary criticism and publicistic writing in Ozod Sharafiddinov's oeuvre. It argues that his critical articles and essays integrate imagery with rigorous argumentation, combining civic responsibility and aesthetic criteria into a coherent evaluative framework for literature and artistic thinking.*

Key words: *literary criticism, publicistic writing, essay, aesthetic criterion, artistic thinking, critic's style, Sharafiddinov*

O'zbek adabiy tafakkuri taraqqiyotida adabiy tanqid va publitsistika o'rtasidagi o'zaro aloqadorlik masalasi alohida ilmiy-nazariy ahamiyat kasb etadi. Chunki adabiy tanqid – badiiy asarning estetik mohiyatini, g'oyaviy yo'nalishini, badiiy mahoratini tahlil etuvchi ilmiy-nazariy faoliyat bo'lsa, publitsistika esa jamiyat hayotidagi dolzarb muammolarni tezkor, ta'sirchan va ommaviy shaklda yorituvchi ijodiy sohadir. Mazkur ikki yo'nalish bir-biridan metodologik va uslubiy jihatdan farqlansa-da, ularni birlashtirib turuvchi asosiy omil – ijtimoiy fikrni shakllantirish, ma'naviy ongni yuksaltirish va estetik didni tarbiyalash vazifasidir. Shu ma'noda, adabiy tanqid va publitsistika uyg'unligi o'zbek adabiy jarayonida muhim nazariy hamda amaliy tajriba sifatida namoyon bo'ladi.

XX asrning ikkinchi yarmi va XXI asr boshlarida o'zbek adabiyotida adabiy tanqidning publitsistik ruh bilan boyishi jarayoni ayniqsa kuchaydi. Bu davrda tanqid faqat akademik, tor doiradagi ilmiy izlanish bo'lib qolmay, balki keng kitobxon ommasiga uchun tushunarli, ta'sirchan va dolzarb mazmunga ega bo'la boshladi. Natijada tanqidchi shaxsi jamiyatdagi ijtimoiy-ma'naviy jarayonlarning faol ishtirokchisiga aylandi. Ana shunday jarayonda Ozod Sharafiddinov nomi alohida e'tirof etiladi. U o'zining tanqidiy maqolalari, publitsistik chiqishlari, adabiy-tarixiy tadqiqotlari orqali adabiy tanqid va publitsistika uyg'unligining yorqin namunasi yaratdi.

Ozod Sharafiddinov faoliyati o'zbek adabiy tanqidining yangi bosqichga ko'tarilishida muhim rol o'ynadi. U tanqidni faqat badiiy matn tahlili bilan cheklab qo'ymay, uni millat ma'naviyati, tarixiy xotira, istiqloq tafakkuri, milliy o'zlikni anglash jarayonlari bilan uzviy bog'lab talqin qildi. Tanqidchining ko'plab maqolalarida publitsistik ruh ustuvor bo'lib, unda dolzarb masalalar ochiq va dadil bayon etiladi. Shu bilan birga, uning asarlarida ilmiy asoslanganlik, adabiy-estetik mezonlarga qat'iy tayanish kuzatiladi. Bu esa adabiy tanqid va publitsistikaning tabiiy uyg'unlashuvi natijasida yuzaga kelgan ijodiy sintez sifatida namoyon bo'ladi.

Adabiy tanqidning publitsistik xarakter kasb etishi, avvalo, zamon talabi bilan bog'liqdir. Ijtimoiy-siyosiy o'zgarishlar, milliy uyg'unlash jarayonlari, mustaqillik g'oyalari shakllanishi

davrida tanqidchidan faqat estetik baholash emas, balki fuqarolik pozitsiyasi, ijtimoiy mas'uliyat, ma'naviy yetakchilik ham talab etiladi. Ozod Sharafiddinov ana shunday murakkab davrda o'z so'zini ayta olgan, adabiyot va jamiyat o'rtasida ko'priq vazifasini bajargan ijodkor sifatida ajralib turadi. Uning maqolalarida adabiy asar tahlili bilan bir qatorda, milliy qadriyatlar, tarixiy adolat, ma'naviy meros masalalari keng yoritiladi.

Mazkur mavzuning dolzarbligi shundaki, bugungi globallashuv sharoitida adabiy tanqidning ta'sir doirasi va uslubiy imkoniyatlari qayta ko'rib chiqilmoqda. Axborot oqimining kuchayishi, ommaviy kommunikatsiya vositalarining kengayishi tanqidchidan publitsistik chaqqonlikni, ijtimoiy jarayonlarga tezkor munosabat bildirishni talab etadi. Shu nuqtai nazardan, Ozod Sharafiddinov tajribasi zamonaviy adabiy tanqid uchun metodologik asos bo'lib xizmat qilishi mumkin. Uning ijodida ilmiylik va ommaboplik, teran tahlil va hayotiylik, estetik mezon va fuqarolik pozitsiyasi o'zaro uyg'unlashgan.

Tadqiqotning maqsadi – adabiy tanqid va publitsistika o'rtasidagi o'zaro aloqadorlikni nazariy jihatdan asoslash hamda Ozod Sharafiddinov ijodi misolida bu uyg'unlikning amaliy ifodasini ochib berishdan iborat. Shu bilan birga, tanqidchining maqolalarida qo'llangan uslubiy vositalar, publitsistik pafos, ijtimoiy mas'uliyat va estetik mezonlar uyg'unligini aniqlash ham muhim vazifa hisoblanadi.

Mazkur tadqiqotning ilmiy yangiligi shundaki, unda adabiy tanqid va publitsistika alohida sohalar sifatida emas, balki yagona ma'naviy-estetik tizimning o'zaro bog'liq komponentlari sifatida talqin qilinadi. Ozod Sharafiddinov ijodi esa ana shu tizimning muvaffaqiyatli modelini ifodalaydi. Uning asarlarida tanqid faqat baholash emas, balki yo'l ko'rsatish, ma'naviy yo'naltirish, milliy tafakkurni uyg'otish vositasi sifatida namoyon bo'ladi.

Adabiy tanqid va publitsistika o'z tabiatiga ko'ra bir-biriga yaqin bo'lsa-da, ularni farqlaydigan asosiy chiziq tanqidning badiiy-estetik mezonlarga tayanib baholashga, publitsistikaning esa dolzarb fikrni tezkor, ta'sirchan va ommabop shaklda yetkazishga intilishida ko'rinadi. Biroq XX asrning ikkinchi yarmi va XXI asr boshidagi o'zbek adabiy jarayonida aynan shu ikki yo'nalishning samarali qo'shilishi adabiy tafakkurni yangilash omillaridan biri bo'ldi. Ozod Sharafiddinov tajribasi mazkur uyg'unlikning namunasi sifatida alohida ahamiyat kasb etadi: u tanqidni “quruq hukm” darajasiga tushirmasdan, publitsistik ohang vositasida o'quvchini fikrga torta oladi, shu bilan birga publitsistik keskinlikni estetik tahlil mas'uliyatidan ajratmaydi. Bu holat adabiyotshunoslikda janrlararo chegaralarning shartlilikligi, adabiy matn va ijtimoiy fikrning o'zaro “ko'priklari” mavjudligini ko'rsatadi.

Nazariy nuqtai nazardan, tanqid va publitsistika o'rtasidagi aloqani M. Baxtinning nutq janrlari haqidagi qarashlari orqali ham izohlash mumkin. Baxtin “har bir soha o'z nutq janrlarini ishlab chiqadi” hamda janrlar muloqot ehtiyojlari bilan belgilanadi, deya ta'kidlaydi [3]. Bu fikrni Sharafiddinov tajribasiga tatbiq etar ekanmiz, uning matnlarida tanqidiy “akademik” uslub bilan publitsistik “muloqotchana” ohang yonma-yan kelishini janrlar tizimining tabiiy harakati sifatida ko'ramiz: tanqidchining vazifasi faqat baho berish emas, balki adabiy hodisani keng kitobxon ongiga olib kirish, estetik tafakkurni ommalashtirishdir. Demak, Sharafiddinov tanqidni ijtimoiy ong bilan bog'laydigan kommunikativ vazifani kuchaytiradi; natijada tanqid matni ham ilmiy, ham ommaviy intonatsiya imkoniyatlarini safarbar etadi.

Sharafiddinovning publitsistik ruhi uning tanqidiy maqolalarida mavzu tanlash va muammolarga yondashuvdan boshlab seziladi: u ko'pincha asarni “nima haqida”ligi bilan emas, “qanday badiiy tafakkur” mahsuli ekani bilan ochadi, lekin bu tahlilni o'quvchiga yaqin, ta'sirchan uslubda olib boradi. Adabiyotshunoslikda bunday holat “tanqidiy publitsistika” deb nomlanadi va u, V. Belinskiy an'anasida, adabiy hodisani jamiyat ma'naviyati bilan birgalikda talqin qilishga intiladi. Belinskiy adabiyotning hayot bilan aloqadorligini ta'kidlab, undagi g'oyaviy-estetik kuchni jamiyat taraqqiyotiga daxldor omil sifatida ko'radi [4]. Sharafiddinovda ham badiiy asar tahlili yakunida o'quvchini befarq qoldirmaydigan umumlashtirishlar uchraydi: bular siyosiy munozaraga og'masdan, ma'naviy-me'yoriy xulosa va estetik mezonlarni mustahkamlashga xizmat qiladi. Shu jihatdan u Belinskiyga xos “fikrning issiqligi”ni saqlagan holda, baholashning adabiy-estetik asoslarini birinchi o'ringa qo'yadi.

O‘zbek adabiyotshunosligi kontekstida Sharafiddinovning tanqidiy qarashlari U. Normatovning tanqid va adabiy jarayon haqidagi mulohazalari bilan tutashadi. Normatov tanqidning vazifasi adabiy jarayonni ichidan ko‘ra bilish, badiiy tafakkur taraqqiyotidagi yo‘nalishlarni aniqlash ekanini alohida uqtiradi [2]. Bu yondashuv Sharafiddinov matnlarida ham aniq: u alohida asar yoki muallif bilan cheklanib qolmay, ko‘pincha “hodisa”ni ko‘rsatishga intiladi-ya’ni uslub, poetik tafakkur, estetik yangilanish kabi omillarni ajratib beradi. Bunda publitsistika elementi - tahlilni o‘quvchiga “hozir va shu yerda” muhim bo‘lgan masala sifatida taqdim etish - tanqidning ilmiyligini so‘ndirmaydi, aksincha, uning ta’sir doirasini kengaytiradi. Natijada tanqidchining pozitsiyasi “o‘qituvchi”dan ko‘ra “suhbatdosh”ga yaqinlashadi: o‘quvchi tahlilni tayyor hukm sifatida emas, fikrlash jarayoni sifatida qabul qiladi.

Jahon adabiyotshunosligida tanqidning publitsistik tabiati masalasini T. S. Eliot qarashlari orqali ham yoritish mumkin. Eliot tanqidni “ta’lim berish” yoki “hukm chiqarish” bilangina cheklamagan; u tanqidni adabiy did va an’ana bilan bog‘liq murakkab tafakkur faoliyati sifatida ko‘radi, tanqidchining vazifasi esa matnni keng kontekstda o‘qish va o‘quvchini ham shunga yo‘naltirishdan iborat [5]. Bu fikr Sharafiddinov tajribasida o‘z tasdig‘ini topadi: u ko‘pincha milliy adabiy tajriba bilan jahon adabiyoti mezonlari o‘rtasida ichki dialog yaratadi, badiiy hodisani “faqat mahalliy” doirada emas, kengroq estetik qadriyatlar tizimida tushuntirishga harakat qiladi. Aynan shu yerda publitsistika unga qo‘shimcha imkon beradi: murakkab adabiy masalani sodda, ravon ifoda qilish, badiiy misollar orqali o‘quvchi tasavvurini faollashtirish.

Sharafiddinovning bevosita ijodiy merosi esa tanqid va publitsistika uyg‘unligini empirik asosda ko‘rsatib beradi. Uning adabiy portretlari, esse va maqolalarida dalil (matndan iqtibos, poetik tahlil, obraz va uslubga e’tibor) bilan birga intonatsion ta’sirchanlik (savol-javob, muqoyasa, kinoya emas, balki ohangdor urg‘u, ritmik sintaksis) birlashadi. Bu birlashuv tanqidiy fikrni “quruq akademizm”dan saqlaydi, publitsistik matnni esa “shiorbozlik”dan uzoqlashtiradi. Sharafiddinov tanqidchi sifatida o‘quvchiga tayyor xulosani tiqishtirmaydi; u badiiy matnning ichki mexanizmlarini ochib, baho berish madaniyatini namoyish qiladi. Buni uning tanqidiy to‘plamlaridagi tahlil usuli - avval badiiy faktni ko‘rsatish, so‘ng estetik me’yor bilan tekshirish, keyin umumlashtirish - orqali kuzatish mumkin [1]. Eng muhimi, umumlashtirishlar adabiy jarayonni “tashqi” mezonlar bilan emas, badiylikning ichki talablari bilan o‘lchashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati.

1. Sharafiddinov O. Tanqidiy o‘ylar: maqolalar va esselar to‘plami. - Toshkent: Ma’naviyat, 2005. - 320 b.
2. Normatov U. Adabiy tanqid va adabiy jarayon. - Toshkent: Fan, 2008. - 256 b.
3. Baxtin M. M. Nutq janrlari va boshqa kechki maqolalar. - Moskva: Khudozhestvennaya literatura, 1986. - 512 s.
4. Belinskiy V. G. Adabiyot haqidagi maqolalar. - Sankt-Peterburg: Azbuka, 2012. - 480 s.
5. Eliot T. S. Selected Essays. - London: Faber and Faber, 1951. - 544 p.